

AN'ANAVIY BOLALAR UYLARI VA OILAVIY TIPDAGI BOLALAR UYLARI O'QITUVCHILARINING KASBIY SHAKLLANISHI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.12600385>

Butayeva Xurshida Yuldashovna

“O‘zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlar

agentligi huzuridagi Yoshlar

muammolarini o‘rganish va istiqboli

kadrlarni tayyorlash instituti”

tayanch doktoranti

butayevaxurshida@gmail.com

Ilmiy rahbar:s.f.d. professor **M.Bekmurodov**

Annotatsiya

Ushbu maqolada AQSH va Rossiyada oilaviy bolalar uylari haqida, Ota-ona qaramog'isiz qolgan bolalarni tarbiyalash masalalari, AQSH dagi foster tizimi haqida gap boradi. Maqolada an'anaviy bolalar uylari va oilaviy tipdagi bolalar uylari o'qituvchilarining kasbiy shakllanishi va ularning farqlari, afzalliklari, hamda o'qituvchining kasbiy shakllanishi yoritib berilgan.

Kalit so'zlar

An'anaviy bolalar uyi, Oilaviy bolalar uyi, o'qituvchi, oila, bolalar, huquq, tarbiya, jamiyat, tarbiyachi.

Annotation

This article covers the professional formation of teachers of traditional children's homes and family-type children's homes and their differences, advantages, as well as the professional formation of the teacher.

Keywords

traditional children's Home, Family Children's home, teacher, Family, Children, Law, upbringing, society, educator.

Аннотация

В данной статье рассматривается профессиональное становление педагогов традиционных детских домов и детских домов семейного типа и их отличия, преимущества, а также профессиональное становление педагога.

Ключевые слова

радиционный детский дом, семейный детский дом, воспитатель, семья, дети, право, воспитание, общество, воспитатель.

Tarbiyachining figurasi, uning faoliyati va oilaviy tipdagi bolalar uyida kasbiy shakllanishi an'anaviy yetim bolalar muassasasiga qaraganda bolalar rivojlanishining yanada muhim omillari bo'lib chiqadi, ammo yahshi o'rganilmagan holatda qolmoqda. Ilmiy ishlarning tahlili shuni ko'rsatadiki, o'qituvchining kasbiy shakllanishiga bag'ishlangan ilmiy ishlarning aksariyati asosan o'qituvchi yoki maktabgacha tarbiyachi kasbiga tegishli. An'anaviy bolalar uyi o'qituvchisining kasbiy shakllanishi deyarli o'rganilmagan, bundan tashqari, oilaga iloji boricha yaqin sharoitda tarbiyalaydigan bolalar uyi o'qituvchisi. Psixologik va pedagogik fan, xususan, yetim bolalar uchun muassasalarda mavzu-fazoviy muhitni tashkil etish bolalar uyi o'qituvchisining kasbiy shakllanishiga qanday ta'sir qilishini tushunmaydi.

An'anaviy bolalar uyi o'qituvchisining kasbiy shakllanishi jarayonida besh bosqichni ajratish mumkin:

- kasb tanlash;
- kasbiy moslashuv;
- kasbiy qayta tayyorlash (malaka oshirish);
- professionallashtirish;
- kasbiy mahoratga erishish.

Shu bilan birga, an'anaviy bolalar uyi o'qituvchilarining faqat bir qismi kasbiy mahoratga erishadi. Qolganlari kasbiy charchash sindromini shakllantirishi mumkin, keyin ular kasbiy deformatsiya bilan tugaydigan professionallashtirish bosqichida kechiktiriladi. Shu bilan birga, hamdardlik qobiliyatini ifoda etadigan o'qituvchilar kasbiy charchashga kamroq moyil bo'lib, bu bolani yuqori qadriyat deb tan olishga va kasbiy faoliyat usullarini ijodiy izlashga olib keladi.

An'anaviy bolalar uylarida ishlaydigan o'qituvchilar, ko'pincha atrofdagi voqelikka nisbatan beqaror hissiy munosabatlarga ega, bajarilgan ishdan qoniqish darajasi past, ijtimoiy pessimizm va nizolarga moyil odamlardir. Ushbu holatning sabablari, shu jumladan ularning ishlashi uchun obyektiv mavjud tashqi sharoitlarni yo'qligi sababdir. Ikkinchisi, birinchi navbatda, hamma ham bardosh bera olmaydigan qiyin bolalar bilan doimiy aloqada, ikkinchidan, pedagogik muhitning ziddiyatligi, uning asosiy sabablari: ijtimoiy ishonchsizlik hissi, ish haqining yetarlicha yuqori darajada emasligi, ijtimoiy mavqeidan norozilik va kasbning obro'si.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, an'anaviy bolalar uyi o'qituvchisining "kasbiy charchashini" o'qituvchilar o'zlarining shaxsiy va kasbiy, ijodiy imkoniyatlarini

ro'yobga chiqarishi, shuningdek muassasalarning innovatsion va eksperimental faoliyati tufayli minimallashtirish mumkin.

Oilaviy tipdagi bolalar uyi o'qituvchisida ona rolining kasbiy shakllanishining asosiy xususiyatlaridan biri ularning kasbiy faoliyatida pedagogik va ota-ona pozitsiyalarining kombinatsiyasi bo'lib chiqdi. O'qituvchi onaning kasbi, bir tomondan, onaning ifoda etilgan fazilatlarini anglatadi: bolalarga bo'lgan muhabbat, ularga hurmat, sabr - toqat va boshqalar; boshqa tomondan, bolalarning xatti-harakatlarini boshqarish, o'zlari va bolalar o'rtasida ma'lum psixologik masofani o'rnatish qobiliyati.

Oilaviy tipdagi bolalar uyi o'qituvchisining kasbiy shakllanishi-bu ichki qarama-qarshi jarayon bo'lib, unda o'qituvchi bir qator bosqichlardan o'tadi: kasbiy o'zini o'zi belgilash, kasbiy tayyorgarlik, kasbiy moslashuv, professionallashtirish va nihoyat "ona"bo'lish ijtimoiy-pedagogik san'atini o'zlashtirish. Oilaviy tipdagi bolalar uyi o'qituvchisining kasbiy shakllanish bosqichlari an'anaviy bolalar uyi o'qituvchisining kasbiy shakllanish bosqichlariga qaraganda boshqacha yo'nalish va ma'noga ega. Oilaviy tipdagi bolalar uyining o'qituvchisi yangi kasbni ongli ravishda tanlaydi-ona-o'qituvchi, pedagogik ko'nikma va ko'nikmalarni egallaydi, yangi ijtimoiy rolga moslashadi, kasbiy rivojlanish bosqichidan o'tadi, bu "ona"bo'lish ijtimoiy-pedagogik san'atini o'zlashtirish bilan yakunlanadi.

An'anaviy bolalar uyida bo'lgani kabi, beshinchi va oxirgi bosqichga ko'plab o'qituvchilar erisha olmaydilar, bu erda ham kasbiy charchash sindromining namoyon bo'lishi mumkin. Shu bilan birga, o'qituvchining kasbiy faoliyatida ikki pozitsiya: o'qituvchi va ota - ona hisobidan amalga oshiriladigan kasbiy va shaxsiy manfaatlarini o'zaro bog'lash ushbu sindromdan qochishga imkon beradi. O'qituvchining kasbiy shakllanish jarayonining ijobiy salohiyati bolalar uyida yaratilgan oilaviy sharoitlar tufayli ham oshirilishi mumkin.

Bularga quyidagilar kiradi: yetim bolalarni parvarish qilish va tarbiyalashda moddiy muammolarning bo'lmasligi, oilaga yaqin bo'lgan o'quvchilar (kvartira, uy, yozgi uy) uchun maxsus turmush tarzini yaratish, o'qituvchining bir guruh bolalar bilan birgalikda yashashiga va oilaning moliyaviy-iqtisodiy faoliyatini olib borishda o'qituvchining mustaqilligini ta'minlashga asoslangan va pedagogik mustaqillik, shuningdek ma'muriyat faoliyatining alohida yo'nalishi.

O'qituvchining kasbiy shakllanishiga oila muhitni turli xil uy-ro'zg'or buyumlari bilan to'yintirish, oilaviy hayotning urf-odatlarini va marosimlarini yaratish, oilaning ijobiy psixologik iqlimi, tarbiyachi onalarning xohish-istaklarini inobatga olgan holda bolalarni oilalarga tanlash, oilaning yetarlicha izolyatsiyasi va pedagogik mustaqillikka rioya qilish yordam beradi.

Muassasa ma'muriyati harakatlarining alohida yo'nalishi:

Birinchi, xodimlarning kasbiy tayyorgarligi va tizimli malakasini oshirish;

Ikkinchi, onalar va o'qituvchilarga har kuni psixologik va pedagogik yordam ko'rsatishni o'z ichiga oladi.

Birinchi yo'nalishni amalga oshirish "onalar" ning asosiy kasbiy tayyorgarligini o'tkazish jarayonida ("onalar maktabi"), bunday muassasalarda kasbiy amaliyotni tashkil etish va muassasada olib boriladigan o'qituvchilarning maxsus kurslari va malaka oshirish dasturlarini yaratish jarayonida amalga oshiriladi.

Ikkinchi yo'nalishni amalga oshirishga "davra suhbatlari" (pedagogik kengashlar), "onalar klubi", individual maslahatlar, treninglar, direktor huzuridagi uchrashuvlar va boshqalarni tashkil etish va o'tkazish yordam beradi.

Bunday sharoitda ishlash o'qituvchining o'ziga xos shaxsiy fazilatlarini aktallashtiradi: bolani u kabi empatiya va qabul qilish, sabr-toqat va bag'rikenglik, bolaga gapirish imkoniyatini berishga bo'lgan munosabat; bolalar va ota-onalarning tengligiga va ular o'rtasidagi o'rtoqlik munosabatlariga e'tibor.

An'anaviy bolalar uylari va oilaviy tipdagi bolalar uylari o'qituvchilarining kasbiy shakllanishini taqqoslab, biz ularda o'qituvchining kasbiy shakllanishi boshqacha ekanligini aniqladik. Bu, birinchi navbatda, oilaviy turdagi an'anaviy va bolalar uylari o'qituvchilarining kasbiy faoliyati turli sharoitlarda sodir bo'lishi bilan bog'liq. Birinchi, an'anaviy bolalar uylarining o'qituvchilari ma'lum bir jadval bo'yicha ishlaydi va tegishli pedagogik yukga ega. Onalar-oilaviy bolalar uylari o'qituvchilari-24 soatlik ish jadvaliga ega va o'qituvchilar bilan alohida kvartirada (uyda) yashaydilar. Ikkinchi, guruhdagi yoki oiladagi bolalar kontingenti boshqacha. Birinchi holda, qoida tariqasida, bir xil yoshdagi bolalar guruhi, ba'zan bir xil jins. Oilaviy Mehribonlik uylarida-turli yoshdagi va jinsdagi bolalar guruhi: go'daklikdan 18 yoshgacha. Uchinchi, yetim bolalarni tarbiyalash va saqlash shartlari ham farq qiladi. An'anaviy bolalar uylarida bolalar turli xil funktsional xonalarda: yotoqxona, o'quv binosi, umumiy ovqatlanish xonasi bo'lgan ovqat xonasi, o'yin xonasi va boshqalar.

O'qituvchilarning kasbiy shakllanishini qiyosiy tahlil qilish oilaviy bolalar uyida ushbu jarayonning ustuvor rivojlanishi to'g'risida xulosa chiqarishga imkon berdi. Buning sababi shundaki, an'anaviy bolalar uyida bolaning oilaviy turmush tarzini yaratish mumkin emas va o'qituvchining ota-onalik pozitsiyasi qo'llab-quvvatlanmaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI

1.Басюк, В.С. Модель организации службы социально-психологического сопровождения в условиях детского дома: теоретико-практический аспект. Иркутск, 2000. - 224 с.

2.Бородина, В.А. Пакет документов по созданию частных детских домов / В.А.Бородина и др.. Проект Тасис «Поддержка партнерских связей в области образования, здравоохранения и социальной помощи». М.: Министерство образования РФ, 2002. - 37 с.

3.Бедерханова, В.П. Становление личностно-ориентированной позиции педагога. Автореф. дисс. на соиск. уч. степ, д.п.н. Краснодар, 2002. -20 с.

4.Гаврилина, Л.К. Тренинг педагогической компетентности / Л.К.Гаврилина // Вестник психосоциальной и коррекционно-реабилитационной работы. 2004. - № 3. - С. 3-16